

KAVRAMSAL YAKLAŞIM BAKIMINDAN DÜZENSİZ SAVAŞ

Necdet ÖZÇELİK

Terörizm ve Güvenlik Uzmanı

Savaşın savunma ve güvenlik kavramları eksenindeki dönüşümüyle birlikte silahlı mücadelenin çevresi, aktörleri ve yönteminde de önemli değişiklikler meydana gelmiş ve savaş karmaşık bir mücadele halini almıştır. Eleştirilere rağmen günümüz savaşlarının karmaşıklığını en iyi şekliyle ifade eden “Dördüncü Nesil Savaş Teorisi” de savaşın düzensizliğine işaret etmektedir. Düzensiz savaş konvansiyonel olmayan silahlı mücadeleleri dava bakımından haklılık-haksızlık, aktörler bakımından devlet-devlet dışılık ve yöntemsellik bakımından da ayaklanma-terörizm ve ayaklanma-terörle mücadele şeklinde ele almaktadır. Bir disiplin olarak adlandırılmasa da “Düzensiz Savaş” kavramı ele aldığı konuların sorunsallarını çalışma ve tanılama olanakları sağlamaktadır.

Savaşın çatışmaya bağlı her duruma bir çözüm getirmesi beklenir, ancak savaş çatışmaya nihai bir çözüm getirme yeteneğine sahip değildir; zira savaşla birlikte güvenlik durumu hem daha kötüleşebilmekte hem de şiddetle içiçe girmiş siyasi, ekonomik ve sosyal tartışmalar düzensizliğin kapsamını genişletmektedir. Bu çalışmada Suriye iç savaşındaki analizlerden de istifade edilerek “düzensiz savaş” kavramı ve düzensiz savaşın alt kavramları olan “ayaklanma ve terörizm” ile “ayaklanma ve terörizmle mücadele” incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Düzensiz Savaş, Güvenlik, Dördüncü Nesil Savaş Teorisi, Ayaklanma ve Terörizm, Terörizmle Mücadele.

Düzensiz Savaş Nedir?

Dünyadaki en etkili konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan askeri faaliyetleri yapabilme yeteneğine sahip ABD'nin Savunma Bakanlığı Düzensiz Savaşı devlet ve devlet-dışı aktörler arasındaki hedef kitle üzerinde meşruiyet ve etki yaratmak için şiddete dayalı bir mücadele olarak tanımlamaktadır.¹ Düzensiz savaşta hasmın gücünü, etkisini ve arzusunu kırmak için dolaylı ve asimetrik bir yaklaşım dâhilinde askeri ve diğer yeteneklerin de kullanılabilirliği ifade edilmektedir. Tanımdan da açıkça anlaşıldığı gibi hedef toplum üzerinde hem devlet (otorite) hem de devlet-dışı aktör (meydan okuyan-sınayan) bir meşruiyet mücadelesi vermektedir. Bu noktada akla düzensiz savaşın sadece halk odaklı bir mücadele olup olmadığı sorusu gelmektedir. ABD Savunma Bakanlığı'nın önermesi düzensiz savaş sadece ayaklanma ile sınırlı olmuş olsaydı doğru olarak kabul edilebilirdi. Ancak, düzensiz savaş sadece ayaklanmayı işaret etmez, terörizm ve organize suçlar da düzensiz savaş kavramı içinde değerlendirilmektedir. Terörizm daha çok düşman merkezli olsa da organize suçlar ile birlikte tıpkı ayaklanma gibi sosyal bir olgudur. Terörizm de bir meşruiyet arayışı güder, ancak organize suçlarda ise böylesine bir hedef görülmez. Organize suçlar bir tarafta tutulursa, düzensiz savaşlar genel olarak ayaklanma, terörizm ve bunlarla mücadeleyi konu eder.² Öyle ise düzensiz savaşın kapsamı ayaklanma, ayaklanma ile mücadele, terörizm, terörizmle mücadele konularıyla çeşitlendirip yine bu konularla sınırlandırılabilir. Düzensiz savaş güçlü otorite ile zayıf muhalefet arasında şiddetin asimetrik yöntemlerle kullanıldığı bir çatışmadır.

Düzensiz savaş aynı zamanda asimetrik askeri yeteneklerin doğrudan ve dolaylı uygulamalarını içermektedir. Devlet-dışı silahlı aktörlerin (genellikle zayıf tarafı temsil eder) perspektifinden bakıldığında doğrudan şiddet uygulamaları otoritenin operasyonel ve idari üstünlüğünü zayıflatmak ve yıpratmayı hedeflediği görülür. Zayıf olanın asimetrik yöntemleri şiddetin uzun zaman yayma stratejisiyle güçlü üzerinde bir etki yaratabilir. O halde, zayıf tarafın kapasitesini hem yönetsel yaratıcılığa hem de sürdürülebilir uygulamaya dayandırması gerekir. Diğer taraftan, otorite güçleri (genellikle güçlü taraf) doğrudan uygulamalar konusunda devlet-dışı aktörlerden farklılık gösterirler. Devlet veya otorite güçleri kendilerine meydan okuyan devlet-dışı aktörleri tecrit etmek veya dinamik operasyonel yeteneklerle yenmeyi hedeflerler. Her

1 U.S. Department of Defense, *Irregular Warfare Joint Operation Concept version*, (Washington, D.C., 2007) s.5.

2 a.g.e.

iki tarafın da başvurduğu doğrudan uygulamalar yıpratıcı ve temposunu muhafaza etme konusunda problemlidir. Aynı zamanda, uzun süren detaylı uygulamalar tarafların şiddet içeren faaliyetlerinin meşruiyetine gölge düşürmekle birlikte, tarafların şiddeti kullanmak için yeni stratejiler geliştirmelerini zorunlu hale getirir.

Şiddet yöntemlerindeki düzensizlik ise çatışmaya yeni stratejiler ithal edildiğinde artış gösterir. Doğrudan uygulamalar, işlevsel usulüne zarar vererek ve düşmanı toplumdan uzak tutarak hasım tarafın yapısal bütünlüğünü bozar. Doğrudan uygulamalar genellikle taktik ve operatif kısa süreli faaliyetlerdir ve nihai hedefe ulaşmak için başlı başına yeterli değildir.

Düzensiz savaşlarda, çatışan taraflar direk şiddet uygulamaları esnasında meşruiyet eleştirisine maruz kalırlar. Dolaylı uygulamalar zayıf ve güçlü tarafın her ikisinin de çatışma ortamını şekillendirmek için mücadele araçları olarak görülür. Her iki taraf da zaferin yalnızca doğrudan uygulamalarla elde edilemeyeceğini bilir ve her ikisi de sosyal dinamiklere yatırım yapar. Sosyal dinamikler etnik siyaset, sosyal ağlar, inanç etkileri ve kültürel örfler üzerinden gelişir. Sosyal acılara ve ihtiyaçlara dokunmak çok sayıda düşmanı etkisiz hale getirmekte daha etkilidir. Çatışmayı kazanmak için sosyal hassasiyetleri ve farklılıkları göz önünde bulundurarak yerel ortaklıklar yaratmak hayati öneme sahiptir. Dolayısıyla, kamusal alana bilgi üstünlüğüyle nüfuz etmek çatışmayı lehte çözümlenmek için vazgeçilmez önceliklerdendir. İyi organize edilmiş bilgi operasyonu ile sivrisineği öldürmektense bataklığı kurutabilecektir.

Çatışmadaki asimetri silahlı çatışmanın prensiplerine ilave olarak sayılar, silahlar, taktikler, teknoloji ve lojistik araçlarda görülür. Bu araçlara sahip olma konusundaki eşitsizlik zayıf tarafı sınırlı kaynakları dâhilinde yeni ve gelişmiş yöntemler yaratmaya veya bunları ithal etmeye zorlar. Çatışmanın doğası zayıf tarafın eleman temini, silah ve patlayıcı madde yapımı ve gayrinizamî saldırı taktiklerini konu olan faaliyetlerle şekillenir ve çatışmanın doğası güçlü tarafın karşı tedbirleriyle tamamlanır. Asimetrik taktiklerin etkisi gerilla tarzı savaş yöntemlerinde görülür. Gerilla savaşı düzensiz savaşlarda güçlü konvansiyonel düşman ile savaşmak için en pratik araçtır. Gerilla yapılanmasının düzensizliği düzensiz savaşları daha düzensiz hale getirir. Gerilla stratejisiyle mücadele edilirken karşı yöntemler de özel taktikler ve gelişmiş konvansiyonel metotlar gerektirir. Bu bakımdan, düzensiz savaşlar düzenli ordu birliklerini düzensiz biçimlerde faaliyetlerde bulunmaya zorlar. Gerilla savaşı beş önemli unsura dayalı olarak yürütülür; savaşı unsur (gerilla), yeraltı teşkilatı,

yardımcı kuvvetler, halk ve dış (yabancı) yardım. Gerilla savaşının ilk üç unsurunun ana gövdesi gerilla teşkilatıdır ve dördüncü unsur olan halk ile doğrudan ilişkilidir. Gerillanın hayatta kalabilirliği halk desteğine bağlı olmakla birlikte halk gerillanın içinde yaşadığı doğal ortam olarak da tarif edilebilir. Gerilla ile halk arasındaki karşılıklı ilişki bir seri kısıtlamaya rağmen gelişebilir. Gerillanın yardımcı kuvvetleri ve yeraltı teşkilatı halk ile örgütsel ideolojiyi birbirine bağlamak için hayati önem oynamakla birlikte örtülü faaliyetlerin, lojistik, bilgi ve insan kaynağı temini içinde önemli katkılar sunar. Yabancı yardım ise gerillanın hayatta kalabilmesi için eksik dinamikleri yerine getirir; yardım örgütsel büyüme aşamasında gizli ve örtülü yapılırken, örgütsel büyüme belirli bir aşamaya ulaştıktan ve örgüt yeterli meşruiyeti sağladıktan sonra yabancı yardımlar alenileşir. Yardım siyasi, ekonomik, askeri, bilgi, istihbarat ve bunların karışımından meydana gelebilir.

Düzensiz savaş halkın savaşan taraflarca merkeze konulduğu istikrar-sız güvenlik ortamında meydana gelir. Düzensiz savaş siyasi karakterde gelişmekle birlikte mücadelenin şiddet içeren karakteri düzensiz savaşı siyasi mücadeleden farklılaştırmaktadır. Ancak, düzensiz savaşların hasım tarafları birbirleriyle hem şiddet içerikli eylemlerle hemde şiddet kullanmadan mücadele ederler. Dolayısıyla, düzensiz savaş askeri yaklaşımın da ötesinde halkı ve yabancı aktörleri etkilemeyi de hedefler. Yine de düzensiz savaşın en önemli sınaması sadece savaşmayan tarafları etkilemek değil, hasım tarafla şiddete dayalı mücadelenin ve halkın ihtiyaçlarını karşılama arasındaki dengenin sürdürülebilmesidir.

Düzensiz Savaş İnisyatifi

Düzensiz savaş genel olarak devlet-dışı aktörler tarafından yabancı yardım ile veya yardım olmaksızın başlatılır. Otorite güçleri düzensiz savaşta daha çok reaksiyonel bir rol oynarlar. Düzensiz savaşların esas aktörlerini devlet-dışı aktörler olarak görmek meselenin daha kolay anlaşılmasına da yardımcı olacaktır. Ulrich Schneckener devlet-dışı silahlı aktörleri tanımlarken üç özellik üzerinde durmaktadır; “şiddeti kullanma kapasitesi”, “devletlerin askeri kurumları ve düzenleri içinde yer almaması” ve “kabul edilir bir seviyede otonom davranma kapasitesi”. Schneckener dâhil olabileceğini ancak bunun organik bir şekilde yürütülmeyeceğini de işaret etmektedir.³ Schneckener

3 AlysonBailes, Ulrich Schneckener andHerbertWulf, “ArmedNon-SateActorsand the

devlet-dışı silahlı aktörlerin üç özelliğini vurgularken özellikler arasındaki gri alanlar ile boşlukların varlığını da ifade etmektedir.

Çatışmanın doğasındaki itici güç ideolojidir. Dolayısıyla bir savaşı kavramsallaştırma oldukça güçtür. Devletlerin ya da ittifaklarının karşı karşıya geldiği konvansiyonel savaşlar bir tarafta tutulursa, savaştaki kavramsallaştırma probleminin çatışmada düzensizlikten kaynaklandığı söylenebilir. Terörizm ve ayaklanma da düzensiz savaşın öncül iki kavramsal aktördür. Yine de terörizm ve ayaklanmayı birbirinden ayıran ince bir tartışmalı çizgi vardır. İdeoloji hem terörizm hem de ayaklanmada baskın bir rol oynadığı için terörizmi ve ayaklanmanın politik bir yanı olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Terörizme ve ayaklanmaya olan yabancı yaklaşımlar da esasen politiktir ve hem terörizmin hem de ayaklanmanın daha büyük ideolojiler ve çıkar grupları tarafından vekâlet aracına dönüştürülme kapasitesi oldukça yüksektir.

Şiddetin kullanılmasındaki meşruiyet ise ayaklanma ile terörizmi birbirinden ayıran başka bir faktördür. Teröristler ve ayaklanmacılar şiddeti mevcut otoriteyi değişime zorlamak veya devletin kontrolünü kısmen veya tamamen ele geçirmek için bir baskı aracı olarak kullanmaktadır. Şiddetin kullanımı ancak davanın meşruiyetiyle haklı olarak gösterilebilir. Dava (ideoloji) ve şiddetin kullanımı (yöntem) arasında bir ilişki olmasına rağmen, her davanın hak arayışını şiddet kullanarak sürdürmesini önermek oldukça güçtür. Meşru güç kullanımı ideolojiden farklı ayrı parametrelere sahip bir tanımla beraber stratejiler ve taktikler şiddetin uygulanmasındaki anahtar unsurlardır.

Silahlı bir grubu terörist ya da ayaklanmacı olarak tanımlarken ideoloji ve meşru güç kullanımı iki önemli zemin olarak görülür. Ancak, Suriye iç savaşındaki silahlı grupların tanımlanmasında bu iki unsurun ötesinde başka unsurların da etken olduğu görüldü. Yerel halkın devlet-dışı aktörlere destek verip vermemesi grubun meşruluğunu belirleyen ayrı bir faktör olarak görüldü. Bununla birlikte devletlerin bir grubu terörist olarak tanımlarken takındığı tavrı belirleyen en önemli unsurlardan biri de bir grubun başka terörist bir grupla bağlantısının olup olmadığı oldu. Şiddetin kullanımındaki yöntem ise başka bir tanımla parametresi olarak kendine yer buldu; kimyasal, biyolojik, radyoaktif ve nükleer faaliyetler ve diğer kitle imha yöntemleri tanımlamadaki belirleyici faktörler olarak görüldü. Zorla göç ettirme, katliam, baskı ve sin-

dirme gibi kitle temizlik yöntemleri bir örgütü tanımlama ölçütleri arasında yer buldu. Devlet-dışı silahlı bir aktörün bölgesel ve küresel tehdit kapasitesinin de sonuncu tanımla parametresi olarak kullanıldığı görülmüştür.

Düzensiz Savaşlarda Ayaklanma ve Terörizmin Kavramsallaştırılması

Ayaklanma

Devlet ile devlet-dışı aktörler arasındaki ilişki egemenliğin paylaşılması durumunu konu etmektedir; devlet-dışı aktörler egemenlikten daha fazla pay almaya çalışırken devlet ise mevcut durumu muhafaza etmeye çalışır. Schneckener devlet dışı aktörleri sekiz farklı kategoride sınıflandırır; bu sekiz gruptan isyancılar veya gerilla savaşçıları sınıfı toplumsal bir grubun veya bir milletin özgürleştirilmesi için mücadele eden grup olarak ifade edilir. İsyancılar veya gerilla savaşçıları da özgürleştirilmesi hedeflenen toplumun müstakbel ordusu olarak görülür. Silahlı program, sosyalist-devrimci veya etnik-devrimci hareketlerin siyasi hedeflerine şiddet vasıtasıyla ulaşmak için bir araçtır. Bu bakımdan, Schneckener'in isyancı ve gerilla savaşçısı sınıflandırması David Killcullen'in ayaklanma tanımıyla uyumaktadır. Killcullen ayaklanmayı "bir veya daha fazla devlet ile bir veya fazla devlet-dışı meydan okuyan aktörler (iç veya dış) arasında siyasi bir alanı kontrol etme mücadelesi" olarak tanımlamaktadır.⁴ Killcullen aynı zamanda ayaklanmaları karmaşık sosyal, bilgi ve fiziki ortamlarda meydana gelen ve mevcut sosyal bağlantılar (köy, aşiret, aile, komşuluk, siyasi ve dini tarafsızlık) içinden çıkan halk isyanı olarak değerlendirmektedir.

Charles V. Gvynn ise ayaklanmayı sivil (halk) ve askeri (gerilla güçleri) koordinasyona bağlı olmak koşuluyla birincil halk gücü ve düzensiz silahlı olgu olarak tanımlamaktadır. Gvynn'e göre ayaklanmanın silahlı faaliyeti sert ve zamanlı ancak minimum seviyede tutulmalıdır.⁵

Klejda Mulaj devlet-dışı silahlı aktörleri tanımlarken beş tipolojiden bahseder ve bunlar arasında ayrılıkçı hareketler, ayaklanmacı gerilla hareketi ve terörist gruplar da yer alır.⁶ Mulaj ayrılıkçı hareketleri ayaklanmacı gerillalar-

4 David Killcullen, 'Three Pillars of Counterinsurgency', US Counterinsurgency Conference in Washington, DC (28 Eylül 2006)

5 Charles V.Gvynn, *ImperialPolicing*, (London: MacMillanandCompany, 1939)

6 Klejda Mulaj, *ViolentNonstateActors in World Politics*, (London: Hurst&Company, 2010), s.3-6

dan ayırmakla birlikte her iki kategorinin siyasi hedefleri ve silahlı faaliyetleri arasındaki benzerliklere dikkat çekmektedir. Her iki kategori de hedef olarak mevcut otoriteden özerklik veya bağımsızlık elde etmeyi, yöntem olarak da otoritenin gücünü uzatılmış bir strateji dâhilinde asimetrik askeri faaliyetlerin kullanılması gerekliliğinde birleşir. Dolayısıyla, Mulaj'ın ayrılıkçı ve ayaklanmacı gerilla kategorisi bölümdeki ayaklanma tanımıyla da uyuşmaktadır. Ayaklanma temel olarak halk isyanı karakterine, devlet-dışı sınıma doğasına ve karmaşık sosyal, bilgi ve fiziki çevrelerde meydana gelmektedir.

Terörizm

Terörizmin tanımlanmasında objektif ve sübjektif unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır; objektif unsur terörizmin cezayı gerektiren bir suç olması ve kişilere karşı şiddet kullanımınıdır. Sübjektif unsur ise toplumda korku ve dehşet yaratmasıdır.⁷ Şiddet içeren hem her türlü eylemin toplumda bir korku ve dehşet duygusu yarattığı oldukça açıktır, dolayısıyla terörizmi tanımlarken sübjektif unsurunun vazgeçilmez bir faktör olarak kullanılmasına herhangi bir itiraz da olmasa gerek. Ancak, sorun terörizmi tanımlamadaki objektif unsurdur. Zira ceza gerektiren suç ve fiziki şiddet farklı örgütlerde ve yöntemlerde değişiklik göstermektedir. Dolayısıyla, şiddet içerikli faaliyetlerdeki değişkenlerin çokluğundan kaynaklı olarak şiddet kullanımının seviyesini ölçmede de sorunlar bulunmaktadır. Diğer taraftan, terörizmin bağlantılı olduğu dinamik bir sosyal çevrede ideolojik ve operasyonel öncelikler terörizmi tanımlamada önemli bir etkiye sahiptir.

Terörizmin tanımı devlet-dışı bir aktörün objektif ve sübjektif unsurlarını ve devletin önceliklerini göz önünde bulundurmakla birlikte tipoloji tartışmasına odaklanmaktadır. Schneckener' in tipolojisine göre teröristler sosyalist-devrimci ve milliyetçi veya dini ideolojileri üzerine kurulu siyasi hedeflerine ulaşmak için toplum içinde korku ve panik yaymayı hedeflerler. Tipolojide, örgüt ideolojisinin temel tanımlama parametresi içinde bir ağırlığının olduğu anlaşılmaktadır. Örgütün stratejik hedefinin örgütün tanımlanmasında bir başka parametre olduğu da görülmektedir. Hedefler ve ideolojiler kararlı bir liderlik sayesinde genel olarak birbirilerinden beslenirler. Ancak, örgütün gerçek hedefi örgüt programı içinde saklıdır; kapsam, strateji ve yöntem işleyiş usulünü (*modus operandi*) belirler. Mevcut literatürde terörizmin tanımında

7 Christian Walter, 'Defining Terrorism in National and International Law', <https://www.unodc.org/tldb/bibliography/Biblio_Terr_Def_Walter_2003.pdf>, 11 Ocak 2017

siyasi hedef, korku yaratma kapasitesi, şiddet gibi hususların tanım parametreleri olarak kullanıldığı göze çarpmaktadır.

Örgüt programının özellikleri üzerinden ayaklanma ile terörizm arasında bir karşılaştırma yapılması faydalı olacaktır. Bu bakımdan, program özellikleri hedef, strateji, motivasyon, çevre, odaklanma, subjektif yöntem ve etkidir. Program hedefi örgütün ideolojine ve felsefesinin ürünü olan nihai istektir. Strateji ise programın otorite ve toplumu hedefleyen uygulama yöntemlerindeki bütüncül yaklaşımdır. Ayaklanma ve terörizm genel olarak benzer hedeflere sahiptir, ancak ayaklanma devlet siteminde kısmen veya tamamen devrimsel bir değişimi hedefler. Diğer taraftan, terörizm otoriteyi belirli alanlarda değişim yapmaya zorlar. Örgüt programının stratejisi de ayaklanma ve terörizm de değişiklik gösterir; ayaklanma otoritenin askeri, ekonomik, psikolojik ve politik çöküşünü arzu ederken, terörizm otorite ve halkın korkutulması ve sindirilmesiyle ilgilidir. Motivasyon özelliği de terörizm ve ayaklanma için aynıdır ve her ikisi de sosyal doğası gereği siyasidir. Çevre özelliklerine bakıldığında ayaklanma ile terörizm arasında bir ayrışmanın olduğu görülmektedir; belirli bir coğrafi sınır içinde cereyan ederken terörizmin kendisini bir coğrafi alana sığdırmadığı görülmektedir. Örgüt programının odaklanma özelliğinde ayaklanmanın daha hak temelli, terörizmin daha düşman temelli bir yaklaşım sergilediği görülmektedir. Bütün bunlarla birlikte ayaklanmanın fiziki bir subjektivite (açıklık), terörizmin ise psikolojik (örtülü) davranışlar etrafında geliştiği görülür. Örgüt programındaki etki özelliği ayaklanmada yerel ve bölgesel ölçekteyken, terörizmde sınır tanımaksızın yerel, bölgesel ve küresel ölçekte görülebilmektedir.

Sonuç

Savaşın düzensizliği yeni olmamakla birlikte dinamiktir. Düzensiz savaşın doğası yabancı devlet aktörlerinin belirli yerel çatışma bölgelerine doğrudan müdahale etmede gönülsüz davranmalarından dolayı daha karmaşık hale gelmektedir. Düzensiz savaş içindeki devlet-dışı aktörlerin çokluğu yabancı devletlerin çatışma alanlarına doğrudan müdahale etmektense vekâlet seçeneğini kullanma tercihini de kuvvetlendirmektedir. Düzensiz savaşlardaki problem ister vekâlet gücü olsun isterse kendiliğinden inisiyatif alan hareketler olsun devlet dışı aktörlerin şiddet kullanımındaki meşruiyetiyle ilgilidir. Çatışmadaki düzensizliğini düzensiz savaşın iki önemli kavramı olan ayaklanma ve terörizmde görmek mümkündür.

Ayaklanma devlet-dışı silahlı aktörler tarafından yürütülen halk isyanı üzerine inşa edilmiş sosyal, bilgi ve fiziki çevrelerde meydana gelmesine, düzensiz savaşın doğasında var olan karmaşıklık hali çatışma *ekosistemi* olarak ifade edilen çatışma çevresine yeni aktörler çeker.⁸ Ayaklanma toplum, düşman ve çevre etrafında gelişir. Ancak, ayaklanmanın başarıya ulaşmasına, hayatta kalmasına ya da çökmesine sadece bunlar etki etmez; ayaklanmanın gelişim sürecinde başka faktörlerin de etken olduğu görülür. Ayaklanmanın mevcut dünya düzeniyle ideolojik ve metodolojik uyumu ayaklanmanın ahlaki çerçevesini de belirlemektedir. Buna ilave olarak, ayaklanmanın şiddet uygulamasındaki yönetsel çeşitliliği veya meşru yabancı savaşçıları veya yabancı devlet kurumlarına örgüt programı içinde yer vermesi ayaklanmaya meşru duruşunu muhafaza etmek için yardımcı olmaktadır.

Bir ayaklanmanın meşru veya gayrimeşru olarak tanımlanması çatışma ekosistemi içindeki devletlerin tavırlarıyla belirlenmektedir. Ayaklanmaya verilen yabancı devlet desteği veya ayaklanmaya karşı geliştirilen yabancı devlet çabaları ayaklanmanın hedeflerine ulaşmasına veya tamamen başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olabilmektedir. Belirli bir ayaklanmacı gurubun bir yabancı devlet tarafından desteklenmesi daha fazla meşruiyet ve diğer gruplar üzerinde baskı yaratırken, ayaklanmaya karşı verilen çabalar ayaklanmacı bir grubu terör örgütü kimliğine büründürmekle sonuçlanabilir. Diğer taraftan, farklı ayaklanmacı gruplara verilen dengesiz devlet desteği veya farklı gruplara karşı uygulanan dengesiz müdahaleler çatışmanın ekosistemini daha yıkıcı hale getirmektedir. Hatta ayaklanmayı destekleme ve ayaklanmaya karşı müdahale çabalarındaki dengesiz yaklaşım çatışma ekosistemini daha karmaşık hale getirmekte ve çatışmanın da uzamasına neden olmaktadır.

Diğer taraftan terörizm devletlerin belirli bir siyasi hedefe ulaşmak için devlet-dışı silahlı bir aktörün başvurduğu illegal güç kullanımı olarak bilinir. Teröristler hedeflerine silahlı şiddet eylemleriyle ulaşamayacak kadar zayıf olarak bilinseler dahi, eylemlerin psikolojik etkisi terör örgütlerini ayaklanma kategorisine dönüştürme potansiyeline sahiptir. Andrew H. Kydd ve Barbara F. Walter teröristlerin silahlı şiddet programlarında “yıpratma”, “korkutma”, “provokasyon”, “istismar etme” ve “abartı” olmak üzere beş temel stratejik mantık bulunduğunu ifade etmektedirler.⁹ Bu stratejilerin tamamında da şid-

8 David Killcullen, ‘Three Pillars of Counterinsurgency’, US Counterinsurgency Conference in Washington DC, (28 Eylül 2006).

9 Andrew H. Kydd and Barbara F. Walter, ‘The Strategies of Terrorism’, *The MIT Press*,

dete yaslanma eğilimi vardır. Terörizmin ayaklanmaya dönüşme potansiyeli şiddet kullanımının halk ve uluslararası devlet seviyesindeki aktörlerin algısı ve yaklaşımıyla doğrudan ilgilidir. Bu stratejilerin doğasını anlamak çatışmanın doğasını anlamaya yardımcı olacak ve hatta tehditle mücadele için politika geliştirilmesini de sağlayacaktır.